

Statsministerns anförande vid Gumaeliusträffen 20.11.69

Är framtiden oundviklig?

 Det är spännande att söka titta i facit. Det gäller både dem som kämpar med folkskolans räknebok och futurologer.

Det är därför en frestelse för dem som söker se in i framtiden att inte endast teckna en bild av en möjlig framtid utan/också förläna skildringen ett drag av oundviklighet. Så kommer det att bli, antyder man. Det är bara att ställa in sig i ledet.

Vi vet hur vanskligt det är att göra prognoser över utvecklingen på enstaka avgränsade områden. Vare sig det gäller försäljning av bilar eller tillströmningen till utbildningsanstalter. Men mer svepande framtidsvyer får lätt ett skimmer av suggestiv obeveklighet. Det tas därmed ofta för gott.

Karl Marx' genomslagskraft kan åtminstone delvis förklaras av det till synes ödesbestämda i hans förutsägelser. Det kapitalistiska samhället gick mot sin undergång. Koncentration och utarmning förde till katastrofen. Efter sammanbrottet skulle ett nytt och bättre samhälle växa upp. De rörelser som byggdes upp på grundval av hans teorier kunde på ett särskilt sätt känna sig stå i pakt med framtiden. När nu ödestron försvunnit samtidigt som vi *alla*

blivit påverkade av marxistiskt tänkande, är det inte att förvåna att den unga generationen lockats av den unge Marx och hans starkare betoning av humanistiska ideal och idéernas betydelse för samhällsutvecklingen.

9 I min forskningshandling
arbetar vi med
dessa problem.

I dag intresserar man sig för framtidsforskning. Härom är i och för sig enbart gott att säga. Men det beror på hur det görs.

Kahn's och Wiener's bok om år 2000 har i allmänhet betraktats som ett standardverk. Det är en ambitiös studie som i huvudsak mynnar ut i en överraskningsfri framtida värld. Teknik och vetenskap går framåt med stora steg. Nationalprodukten växer med några procent om året - därmed pacificerande eventuella revoltörer. Sverige anses ligga väl till på vägen mot det post-industriella samhället. Vi förutspår en nationalprodukt på 45 0000 per invånare år 2000, mot 600 för Nigeria och Indonesien.

Dessa framtidsvisioner har emellertid ett drag av automatik över sig. De lämnar icke mycket över till dem som tror att människan har möjlighet att forma sitt eget öde. Marxismen förmådde samla människorna kring en samhällssyn, på väg till den stora explosionen. Kahn's långt mera fredliga framtidsvisioner skapar inga entusiaster på något håll. Snarare ter sig den överraskningsfria framtiden ganska torftig.

Likväl kan Kahn och Wiener skönja möjligheten till missnöje, som kan ge upphov till messianska rörelser av olika slag. De gör ett försök att katalogisera grupper där ett sådant missnöje kan uppstå.

1. Människor i småstäder och landsbygd som nostalgiskt hänger fast vid det förgångna.
2. Människor som flyttat in i storstäder men inte vunnit fotfäste i den nya miljön.
3. Eftersatta minoriteter, framför allt rasminoriteter.
4. Barn till framgångsrika föräldrar ur medelklassen som tycker att föräldrarna har det oförskämt bra.
5. Framgångsrika personer ur medelklassen som trots framgången inte kan fylla tillvaron med tillräckligt innehåll.
6. "En annan sådan grupp består av medelklasskvinnor i förorter som - om man får tro en rad redogörelser - ofta känner att de lever en innehållslös och frustrerad tillvaro."

Efter denna uppräknings frågar man sig vilka som finns kvar som är nöjda - förutom möjligen framtidsforskare. Men författarna anser att dessa missnöjesanledningar obönhörligen reser frågan om sociala kontroller och övergår till en skildring som överträffar både "Du sköna nya värld" och "1984". Bl a diskuterar man om fabriksstillverkade artificiella människor, som

svårligen kan särskiljas från s k vanliga människor, lämpligen bör tillerkännas mänskliga rättigheter.

Intressant är emellertid att den oro och den fruktan hos människan inför den tekniska och vetenskapliga utvecklingen, som man projicerar till år 2000, den finns redan i dagens samhälle. Framtidsbilden innebär således endast att man förutspår att den oro som finns idag kommer att finnas kvar år 2000. Och det är inte särskilt fantasifullt.

Det har i alla tider funnits en tvekan inför det nya som teknikens framsteg representerar. Men teknikens och vetenskapens framsteg har ändå skapat förväntningar; helt enkelt därför att man insett dess betydelse på ett vidare socialt plan. På 30-talet skrev Arthur Lundkvist: "Vi måste lära de nya rytmerna hos de snabba, starka stålglänsande maskinerna. Något nytt har kommit till världen - vi måste söka det, söka det outtröttligt". Maskinen underlättade arbetet. Kommunikationsmedlen bröt isoleringen. Nya varor höjde levnadsstandarden. Den tekniska utvecklingen kunde relateras till den egna vardagen. Den kunde förbättras med teknikens hjälp.

På dessa punkter har i och för sig ingen förändring skett sedan dess. Jag har föga förståelse för den som generellt fördömer tekniken för att söka åter skapa ett Idyllien som aldrig har funnits.

Det är fortfarande så att våra förhoppningar om en bättre framtid bygger på en dynamisk utveckling av teknik och vetenskap. Denna teknik måste vidare utvecklas i nya produkter som kan marknadsföras till människorna, föras ut i vardagen. Tekniken blir därmed ett oundgängligt redskap, om vi vill en framtid som på något betydelsefullt sätt skiljer sig från nutid. Så har det varit och så kommer det att förbli.

Samtidigt står det fullständigt klart att denna utveckling för de flesta människor inte bara inger glad förväntan utan också en förnimmelse av fruktan och oro.

För många betyder teknikens framsteg att deras yrke eller deras arbetsplats försvinner. För andra ytt-
rar den sig i allt mer pressande arbetstakt.

Andra upplever främst en förstörd eller försämrad miljö: förorenad luft, lortigt vatten, gifter i naturen och i livsmedel.

Den stora fruktan skapas av att en stor del av dessa framsteg har en rent destruktiv karaktär. Det är de väldiga resurser som avdelas för att utveckla bakteriologiska stridsmedel, kärnladdningar och nya effektiva raketer.

Tekniken kan också te sig meningslös sett ur ett socialt perspektiv. Vilken entusiasm har fattiga människor för byggandet av överljudsplan? Det betyder ingen förbättring av deras levnadsvillkor. I stället hotas de av ljudbangar.

Så kunde man fortsätta.

Häri tror jag ligger en väsentlig del av förklaringen till att framtidsforskarna hittills blivit något av ett prästerskap utan församling. Om man enbart tecknar upp teknokratiska kurvor för framtiden, som ett slags påplussning av det närvarande, så kommer människorna visserligen glatt att kamma in de förbättringar som dukas upp. Än värre kommer förmodligen oron att gnaga dem över allt vad detta kan innebära av förintelse och förpestelse i olika former. De kommer att misstänka, sannolikt med rätta, att kurvorna pekar mot bättre levnadsstandard men också mot ökad omänsklighet i en utveckling som de icke förmår styra.

Därför måste redskapet, tekniken, användas för att förverkliga bestämda mål.

Denna målsättning kan inte vara kvantitativ. Det räcker inte att som övergripande mål sätta upp att vi i en framtid skall producera så och så många bilar, ha en viss ekonomisk expansion varje år,

eller att konsumtionen skall nå en viss nivå. Sådana mål - hur viktiga de än kan vara i och för sig - är vanskliga redan därför att det i en ^{dynamisk} (ekonomi av vår typ är omöjligt att överblicka alla de faktorer som bestämmer den kvantitativa utvecklingen. I kommunistiska ekonomier tror man sig kunna göra det, men misslyckas ständigt. Dessutom skulle det knappast engagera människorna.

Vi måste i stället ha sociala mål för utvecklingen, en kvalitativ målsättning. Den måste ta fasta på människornas levnadsvillkor. Den skall avse de sociala relationerna. Den måste byggas på idéer och värderingar, omfatta alla människor och utformas i demokratisk ordning. I så fall får också kraven på expansion, effektivitet och rationalitet en mening som många i dag efterlyser. Då blir dessa krav ett led i att förverkliga en levnadsnivå.

Tulipanaros, säger någon. Jovisst, men just därför är det spännande. Ty det är svårt att uppställa mål och ännu svårare att förverkliga dem. Men det blir mer och mer nödvändigt för att industristaterna skall kunna bevara sitt självförtroende.

Låt mig som illustration till problematiken göra en ~~smärre~~ diskurs kring månen.

Månfärderna innebär naturligtvis en utomordentligt imponerande prestation. Man har anledning känna en djup och oreserverad beundran för denna tekniska och vetenskapliga triumf och för de människor som

medverkat i projekten.

Men månfärden har utlöst en mycket intressant diskussion över hela världen. Expertisen tycks vara ganska enig om att själva månfärden inte är det väsentliga, utan bieffekterna. Man har lärt sig oerhört mycket på kommunikationsteknikens område. Inom en halvtimme kan man förflytta tiotals ton till vilken punkt på jorden som helst. Det kan utnyttjas för fredliga ändamål eller för krig. Man har lärt sig att använda elektroniska datorer till samman med avancerad radarutrustning, kommunikationsutrustning och ^{mät} apparater i ett gigantiskt och enhetligt system. Därtill har man utvecklat rymdkontrollen, vilket innebär att man kunnat ta emot och analysera ofantliga mängder information och med ledning av den informationen företa erforderliga åtgärder och föregripa misstag. En svensk kommentator har sagt att månen fått tjäna som mål för rymdfärdena, men medlen att nå dit har varit mål för arbetet.

Så har människor världen över ställt frågan: Varför valde man månen som mål för denna enorma kraftanssträngning, när det finns så mycket på jorden att uträtta, som direkt berör människornas vardag? Sedan har man jämfört med andra angelägna projekt där pengarna kunnat komma till användning i stället.

Detta är inte något nytt problem - jag föreställer mig att problematiken var i grunden densamma när

pyramiderna en gång byggdes i Egypten. Det praktiska utbytet var ju obetydligt - man ville förvara mumier - men förmodligen lärde man sig rätt mycket i sammanhanget. Man lärde sig att frakta en oherrans massa sten, och man lärde sig mycket om byggnadsteknik. Likadant var det när de medeltida katedralerna byggdes under fattigdomens och pestens århundraden - byggnadstekniskt fördes utvecklingen kraftigt framåt genom dessa företag.

Men varför satsar man då på sådana ting? Det finns naturligtvis starka politiska skäl. Det gäller att satsa nationens krafter på projekt som kan egga fantasin. Det gäller att återvinna pionjärandan. USA:s utveckling har hela tiden kännetecknats av att man flyttade gränsen mot väster tills man nådde havet. Man har nu försökt återuppväcka den pionjärandan i dagens USA.

I Sovjetunionen har rymdprojekten naturligtvis haft enorm betydelse för att visa för världen att en nation, som nyligen var tekniskt och ekonomiskt efterbliven, kan befinna sig på toppen tekniskt och för att visa den kommunistiska ideologins överlägsenhet. Efter Sputnik behövde ryssarna inte längre tala om att de uppfunnit nästan allting. Nationen hade fått självförtroende.

Mänfärdernas tändande gnista har ju historikerna redan utrett. Våren 1961 befann sig president Kennedy i en förtvivlad politisk situation. Ryssarna hade sänt upp den första människan i rymden. Samma vår hade amerikanerna drabbats av fiaskot i Grisbukten, alltså den misslyckade invasionen på Kuba. Det gällde för Kennedy att finna något som kunde hjälpa honom att slå sig ur hörnet. Det gjordes en rad undersökningar om de praktiska möjligheterna, hela rymdprogrammet omprioriterades på några veckor, och så lanserades "en människa på månen före 1970". Därmed sattes hela den fantastiska organisationsapparaten i gång. - Den som har sinne för konspirationer kan ju säga sig att Fidel Castro haft ett finger med på månen.

Men lärdomen är framför allt vad människan förmår, om - som i detta fall - en stor nation verkligen bestämmer sig för att uppnå ett visst mål, samlar nationens krafter och sätter in alla tekniska, ekonomiska och administrativa resurser för att nå målet. Det grundläggande är den politiska viljan och därefter förmågan att omsätta denna vilja i praktisk handling, vilket bl a innebär att man väljer det man bestämt sig för framför andra tänkbara och önskvärda ting, att man är beredd att avstå från annat, ~~vare sig det gäller krig mot~~

~~fattigdomen, bättre kollektiv trafik eller annat.~~

Denna lärdom kan naturligtvis tillämpas på andra områden. Fältet är stort och fritt för spekulationer, önskingar och drömmar. Månprogrammets genomförande krävde tio år. Tänk om man under tio år skulle få en supermakts eller alla rika nationers resurser för att lösa något av de globala problemen. Om man bestämde sig för en stor och genomgripande insats mot undernäring och proteinbrist i världen. Om man bestämde sig för att utrota analfabetismen, som i dag är ett gissel. Om man bestämde sig för att skapa en människovänlig miljö. Eller tänk om man bestämde sig för att fria alla politiska fångar, som nu kan se månen bara genom fängelsegallret. Det skulle ju inte kosta vare sig pengar eller forskarmöda.

Men sådana mål ställs inte upp. Ibland har försök gjorts. President Kennedy ställde upp målet att sända en människa till månen. Detta lyckades. Inför 1960-talet ställde världens nationer som mål, att detta skulle bli ett utvecklingens årtionde för de fattiga folken. Detta misslyckades däremot - de fattiga folken är fattigare nu än någonsin. I stället har 1960-talet blivit Vietnamkrigets, Biafrakrigets och militärdiktaturernas årtionde i de fattiga länderna.

Man säger ofta att någonting annat kunde ha gjorts

i stället för en månfärd, att de väldiga resurserna kunde ha utnyttjats till någonting viktigare här nere på jorden. Men ^{är inte själva projektens måttvis. 14} ~~den fråga vi måste ställa oss~~ är: Hade det blivit något annat i stället? Det är alls inte säkert.

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Rymdprojekten är på något sätt okontroversiella. Själva målet är inte särskilt meningsfullt, ingen trampas direkt på tårna. Projektet berör inte direkt den sociala verkligheten eller intressemot-sättningarna i samhället, även om de indirekta verkningarna kan vara stora.

Ta som jämförelse ett mycket blygsamt transporttekniskt problem. Man bestämmer sig för att bygga en väg någonstans. Omedelbart möter man ett motstånd från markägarna, butiks innehavarna och raden av andra intressenter som anser sig hotade.

Vill man skapa en trafiksäker bil, stöter man på hårda ekonomiska intressen. En social reform får omedelbart vedersakare, ~~som anser sig förlora på den.~~

Vill man genomföra något här på jorden, får man bereda sig på hårda duster med verkligheten, med ekonomiska intressen, ^{är själva idén} med idéer. Det är lugnare

och fridfullare på månen - där finns varken bakterier eller markägare eller människor.

Samtidigt ligger däri naturligtvis också en svaghet. Den första månfärden höll en hel värld i spänning. Andra gången har nyhetsvärdet drastiskt reducerats. Allmänt tycks man anse att om Sovjetunionen skulle dra ner sin satsning på rymden, så får även NASA betydligt mindre pengar. Man måste känna konkurrenten blåsa i nacken. Projektet tycks inte vara tillräckligt värdefullt av egen kraft för en lika storstilad satsning i framtiden.

En ansedd tidning i England skrev häromdagen att nu borde de europeiska länderna ge sig upp på månen. Då skulle bl.a. den oroliga akademiska ungdomen få någonting att intressera sig för. Jag ^{menar att} ~~förmodar~~ förslaget kommer att mottas med en gäspning av studenterna.

Samtidigt som det förmodligen varit en styrka för satsningen att månprojektet varit så avlägset från vardagen, är detta en svaghet när det gäller att behålla dynamiken.

Den som tar upp problem i vardagen måste ge sig i kast med en motspänstig verklighet, motstridande

intressen, trögheter av alla slag. Men där kan man hoppas att ett ökat medvetande om problemen ger en skärpning av intresset och handlingsviljan.

Låt mig ta upp ett sådant vardagsproblem.

Med utgångspunkt från mina värderingar ter sig en social och kulturell utjämning som ett angeläget mål. Jämlikhet, säger man ibland.

Denna min uppfattning grundar sig på vissa föreställningar om rättfärdighet, på övertygelsen att det är de stora skillnaderna i ekonomiska och kulturella villkor som skapar likriktning, medan utjämning öppnar möjligheter till en friare utveckling av personligheter.

Dessutom bygger den på ett studium av verkligheten. Den gamla föreställningen att ekonomisk utveckling skulle oundvikligt leda till ekonomisk utjämning, att i en expansiv ekonomi fördelningsproblem av olika typ skulle bli relativt likgiltiga, har visat sig felaktig. Det har tvärtom visat sig att det i de rika industriländerna finns stora automatiska krafter som pekar i riktning mot ökade klyftor och skillnader. Det finns vidare en risk för att dessa skillnader blir så stora att de leder till ett sam-

manbrott för den grundläggande samhällssolidaritet som är framstegets förutsättning. I Amerikas slumdistrikt, Paris förstäder och Italiens fabriker kan vi bevittna tecken som kan innebära förebud.

Men detta är i utlandet, säger någon. Ingenstans har utjämningen nått så långt som här i Sverige. Det kan vara riktigt. Men vi är inte oberörda av tendenser.

Malmö-regionen är expansiv, storslagen i sin satsning på framtiden. Här står porten öppen mot kontinenten. Här finns ett rikt kulturellt utbud, stora fritidsmöjligheter. Här lever många människor gott. Men det har man inte nöjt sig med i staden. Här i Malmö finns också av staden gjorda undersökningar som bär vittne om en kvardröjande fattigdom, en begynnande invandrarslum. Det är härifrån vi fått rapporter om klassklyftor på det kulturella området, om tendenser till segregation på bostädernas och skolans områden. Får utvecklingen löpa så kallat fritt och det inte förs en medveten politik kan Malmö en dag bli en dyster plats att leva i, även för de välbeställda. Så som t. ex. ~~Washington~~ är det i dag *en del andra städer i världen.*

Den utveckling mot ökade klyftor som jag talat om kan endast hejdas och vändas i sin motsats genom medvetna politiska åtgärder, genom att sätta utjämningen som primärt mål för politiken.

En del tror att man kan nå målet genom att kräva "ned med" det ena och "krossa" det andra och genom att "avskaffa" vissa personer. ^{ifru} I Sverige blir man reformist om man vill uträtta något.

*9. Det för full
skärmen om
om förväg
läs i makt
ö en förskott.*

Tⁱ ett samhälle som det svenska kan detta mål endast nås på ^{eller denna metod} ~~övertygelsens~~ ^{och övertygelsens} väg, genom gradvisa reformer ~~steg för steg~~ som spelar över hela klaviaturen av politiska reformområden. Det viktiga är att alla de enskilda åtgärderna binds samman av en målsättning, en samhällssyn som vågar ställa solidaritetskrav på medborgarna. Det förutsätter också att de politiska frågorna ter sig åtkomliga för människorna, möjliga att bedöma och påverka, m.a.o. det kräver en vitalisering av demokratin.

Det här kanske vi kan klara. Jag skall inte närmare beröra förutsättningarna.

Men frågeställningen återkommer på ett mycket brutalt sätt på ett internationellt plan.

De växande klyftorna mellan rika och fattiga länder kan inte döljas av världens totala ekonomiska framåtskridande.

Den nyligen framlagda Pearson-rapporten hävdar att flertalet fattiga länder på 30 års sikt skulle

kunna uppnå en självgenererande ekonomisk tillväxt. De befinner sig inte alltför långt ifrån tröskeln.

Det förutsätter emellertid insatser på ett internationellt plan när det gäller familjeplanering, handelspolitik och u-hjälp.

Men familjeplaneringen har av kända skäl haft svårt att komma i gång, försöken att bryta ner tullar och andra handelshinder, som försvårar u-ländernas möjligheter att få större exportinkomster har hittills misslyckats.

Och u-hjälpen befinner sig i en kris. Den tenderar att minska i stället för att öka sin andel av de rika ländernas resurser. En allt större del av resursflödet tar vidare formen av kommersiella krediter och hjälp som förknippas med villkor ^{om leveranser} ~~att~~ det givande landet ~~skall få vissa fördelar~~. Ur u-ländernas synvinkel innebär detta en kraftig fördyring. Numera är bara en sjättedel av hjälpen obunden. Samtidigt ökar återbetalningarna från u-länderna. Pearson-rapporten konstaterar att om den nuvarande trenden håller i sig kommer det 1977 att vara ett nettoflöde från de fattiga till de rika länderna.

? ca 20% minskar
Nederländerna

Detta har skett under ett årtionde som en gång proklamerades som utvecklingens årtionde för de fattiga länderna. Det speglar en oförmåga att lösa vår tids avgörande sociala problem. Och de kan inte underlåta att påverka framtidssynen i de fattiga länderna och självförtroendet i de rika.

Denna fråga om förtroende återkommer på ett annat sätt.

Den ungerske filosofen Georg Lukacs yttrade nyligen i en intervju med Lars Gustafsson: "Kriget i Vietnam kommer en gång att framstå som lika förödande för den västerländska industristatens självförtroende som den stora jordbävningen i Lissabon som en gång krossade upplysningsfilosofernas optimistiska självförtroende." ~~Möjligen och i värsta fall har han rätt.~~

Kriget i Vietnam ^{har} visar i varje fall ^{visst} (det kvantitativa tänkandets och den tekniska fulländningens begränsning. I Vietnam är representerad den väldigaste krigsmakt som någonsin funnits. Dess resurser och tekniska utrustning är överväldigande. Men det ^a finns uppenbarligen faktorer som inte ^{de} rymms i styrkefördelningen och ej heller i de strategiska beräkningarna utförda på datorer och enligt spelteorins principer. Man ^t möter människor som utnyttjar de fördelar som naturen och kanske framför allt en bestämd målsättning kan ge.

Därtill ^{måne} ~~möter~~ man en opinion över hela världen men mest i det egna landet som sätter ifråga inte främst det strategiska tänkandet men väl de moraliska motiven för kriget.

Ty detta har varit ett krig bland det förflutnas skuggor. Det har sin rot i ett kolonialt system som världens nationer nära nog enhälligt tagit avstånd ifrån.

Där fanns det traditionella bandet mellan främmande herrar och inhemska förtryckare, där de senare såg utlandet som ett värn för sina privilegier. Förenta Staternas ^{deklarande sin avsikt} ~~önskan~~ har varit att i Vietnam främja demokratiskt folkstyre och sociala framsteg. Dess ^{blev} öde har blivit att värna de kvarblivande resterna av ett gammalt

har nyligen publicerats i de S. U. Parlygen
blev

kolonialsystem. Resultatet ~~har blivit~~ en frontalkollision mellan ~~en~~ öppen demokratis vision och en brutal verklighet, som styrs av helt andra principer.

Det har sagts att Nordvietnam aldrig kan besegra eller förödmjuka Förenta Staterna; endast amerikaner kan göra det. Därmed kan jämföras ett uttalande av den amerikanske poeten Robert Lowell: "Det skulle ta Nordvietnam en miljon år att ha tillfogat oss en lika stor skada som den vi tillfogat oss själva."

Det finns de som söker tolka vår kritik mot Vietnamkriget som en fiendskap med Amerikas Förenta Stater eller med det amerikanska folket. Ingenting kunde vara felaktigare. Det finns hos oss mycket av en genuin sympati för Amerika, en känsla av delaktighet i den framtidsdröm som Carl Sandburg uttryckt i sitt stora epos om sitt land: "Yes, the people, yes." Vår vilja till traditionellt goda och vänskapliga förbindelser med Amerikas folk förblir oförminskad. Vi kan i dagsläget förstå de svårigheter som föreligger att nå fram till en för båda parter acceptabel avveckling av kriget, till fred i Vietnam. Även nationer har svårt att frigöra sig från sitt förflutna. Varje dag som förflyter innebär offer av människors liv och framtidsmöjligheter. Om kriget fortsätter under lång tid innebär det att hundratusentals människor är dömda att dö. Men min övertygelse är likväl att det ögonblick som delegationerna äntligen satte sig till förhandlingsbordet i Paris också innebär början till slutet på detta orimliga krig.

Det vi framför allt måste hålla levande är den avgörande principfrågan om de rika industrinationernas attityd till de fattiga folken och om de förpliktelser som en demokratisk åskådning ställer sina företrädare inför. Den fruktansvärda risken är att Vietnamkriget kan innebära en början till hårdnande attityder, en förskansning bakom det till synes bestående, en skenbar trygghet som i realiteten kan leda till många Vietnam. Då blir Lukacs

sannspådd. Det vi måste söka medverka till är en öppen och generös inställning till de fattiga folken, en förståelse för deras längtan efter social och nationell frigörelse. Då kan Vietnamkriget snart bli ett ohyggligt minne ur det förflutna. Då kan det följas av en ny giv i förhållandet till de fattiga nationerna. En sådan framtid är sannerligen inte oundviklig. Men den är möjlig. Och det är viktigt att redan nu söka teckna dess konturer.

* + +

Jag har i hög grad talat om industriländernas självförtroende. Egentligen är det egendomligt att så behöver ske. Ty dessa västerländska industriländer har skapat en civilisation som är rik, mäktig och effektiv. De har varit framgångsrika på ett sätt som tidigare generationer inte kunde drömma om.

Men denna framgång motsvaras inte på det sätt man kunde tro av förväntningar inför framtiden.

När Ikaros i den klassiska myten kom för nära solen brändes vingarna och han störtade i havet. Det finns de som menar att vår civilisation håller på att förlora sina vingar i de sociala problemen i industriländerna, i den oändliga fattigdomen i de länder där de flesta människor lever, i Vietnams byar och djungler. Låt oss tro att de har fel.

Stig Dagerman skrev en gång: "För tider som saknar hopp finns inget större fängelse än framtiden."

Men medvetandet om risker brukar skärpa viljan till handling, sökandet efter möjliga vändpunkter. Och över hela världen växer kraven - inte minst bland unga människor - på en bättre värld och en mänskligare tillvaro. De kraven talar till oss om en framtid som inte är ett fängelse utan en frigörelse.